

FAIR PRACTICE KULTUR – en undersøgelse af et kodeks for kunst og kultur

BAGGRUND

Arbejdsforholdene for kunstnere og kulturaktører i Danmark er usikre, og lønningerne er for lave. Det har vi vidst i lang tid, men coronakrisen tydeliggjorde behovet for at skabe bedre og tryggere arbejdsvilkår, rimelig betaling og mere transparente arbejdsstrukturer.

Men hvad kan vi gøre for at skabe en mere bæredygtig kulturbranche? Et konkret og inspirerende bud på det er den hollandske model for fair practice. I Holland har man siden 2016 udviklet og implementeret en Fair Practice Code, en kulturens kodeks eller svanemærke for rimelige arbejdsforhold, som kulturinstitutioner skal følge og leve op til for at få støtte til drift og aktiviteter.

Modellens formål er at skabe et fælles udgangspunkt for rimelige arbejdsvilkår for kunstnere og kulturarbejdere baseret på fem værdier og principper; **bæredygtighed, diversitet, transparens, solidaritet og tillid**. Hvordan hvert enkelt værdisæt skal forstås, har kunstnere og institutioner i den hollandske kulturbranche i fællesskab defineret over en årrække, og kodekset er i dag afsat for konkrete strategier og handlingsplaner udviklet af institutionerne selv.

Initiativet Fair Practice Kultur er blevet til på baggrund af erfaringer og tal fra den danske kulturbranche, der tydeliggør et stort behov for at gentænke branchens strukturer på nye ambitiøse måder.

FAIR PRACTICE KULTUR, FASE 1

Dansk Komponistforening og UKK – Organisation for Kunstnere, Kuratorer og Kunstformidlere har i 2023–24 undersøgt om en dansk version af the Fair Practice Code kunne være løftestang for bedre og mere sikre arbejdsforhold i kunst- og kulturbranchen i Danmark. Gennem workshops og møder med mere end 100 kunstnere, producenter og repræsentanter for kulturinstitutioner har vi arbejdet med og diskuteret den hollandske model og de værdier, den er baseret på, samt hvad en dansk version skal indeholde, hvis den skal fungere for kulturbranchen i Danmark.

Undersøgelserne har vi samlet i en rapport, der præsenterer de input til modellen, vi har fået fra branchen undervejs, og perspektiverer med hollandske eksempler på, hvordan the Fair Practice Code fungerer dér, og hvilken forskel den gør for arbejdsvilkårene i den hollandske branche. Rapporten indeholder desuden anbefalinger til, hvad de vigtige næste skridt kan være, hvis en dansk Fair Practice Code skal blive en realitet. Den kan læses i sin fulde længde [her](#) og præsenteres på en konferencehøring i København den 25.11. arrangeret i samarbejde med Dansk Kunstnerråd.

HOVEDKONKLUSIONER I UNDERSØGELSEN

1. Prækære forhold præger hele branchen

Der er mange problemstillinger om prekære forhold, der går igen på tværs af de forskellige kunstfelter. Prekarisering handler om usikre eksistensvilkår, der kan gøre det besværligt eller umuligt at opretholde et værdigt socialt og kulturelt liv. Det giver derfor god mening at arbejde sammen på tværs af kulturfeltet om at skabe bedre arbejdsvilkår.

2. Værdierne er uadskillelige

Aktører på tværs af kulturfeltet er enige om, at alle fem værdier i den hollandske model skal tages i betragtning i tiltag for bedre arbejdsvilkår, da de rummer alle de aspekter, der bør være til stede i et godt og professionelt arbejdsmiljø – også i Danmark. Arbejdsvilkår handler om meget mere end blot løn, det

handler også om rammerne for arbejdet, den tid man investerer i processen, hvorvidt værket eller produktionen kan få et videre liv m.m., hvilket et kodeks som the Fair Practice Code afspejler.

3. **The Fair Practice Code er et redskab til handling**

Et kodeks som the Fair Practice Code betragtes som et konkret redskab til handling og til at skabe en ny norm. Kunst- og kulturaktører, der tilslutter sig denne standard, forpligter sig til at lave en strategi for, hvordan de udmønter fair practice i praksis, og det bør – som i Holland – få økonomiske konsekvenser, hvis ikke man følger de principper, man sætter op.

4. **Grøn bæredygtighed skal integreres i en dansk model**

Grøn bæredygtighed skal være en integreret del af værdien bæredygtighed, hvis kodekset skal fungere i den danske kulturbranche. Alle, der har bidraget til undersøgelsen, ser det sociale, økonomiske og grønne aspekt af bæredygtighed som værende tæt forbundet, og grøn omstilling som en afgørende præmis for kunst- og kul- turfeltet. De sidste år er klimakrisen blevet evident, og derfor kan vi som branche slet ikke undgå at forholde os til den.

5. **Kodekser i kulturbranchen vinder frem i Europa**

En tænkning omkring ordentlige arbejdsvilkår for kunstnere og kulturaktører baseret på kodekser og konkrete redskaber er noget, der er i gang flere og flere steder i Europa. OMC-gruppen i EU (Open Method Coordination), som også Danmark var en del af, udgav i 2023 en omfattende rapport, The status and working conditions of artists and cultural and creative professionals, der både beskriver de prekære arbejdsforhold for kunstnere og kulturaktører, gennemgår de forskellige initiativer, som forskellige EU-medlemslande afprøver mhp at skabe bedre vilkår og kommer med anbefalinger til, hvad de vigtigste næste skridt kan være.

OMC-gruppens rapport understreger, at ingen af de modeller, de er stødt på, løser alle udfordringer omkring prekære arbejdsforhold, men at den hollandske Fair Practice Code er en af de mest dækkende modeller i Europa.

ANBEFALINGER

Aktører på tværs af kunst- og kulturbranchen ser et stort behov for at gentænke og ændre branchens strukturer, og den hollandske model bliver set som et vigtigt, konkret og brugbart redskab til at skabe rimelige og professionelle arbejdsvilkår for kunstnere og kulturarbejdere, der med fordel kan bruges som afsæt for udvikling af en dansk version.

Et Fair Practice-kodeks kan således være med til at definere en ny norm for kunst- og kulturproduktion. Det kan være med til at sikre, at en stor del af indholdet i den arbejdsmiljølov, der gælder for fastansatte, også kommer til at gælde for freelancere og kontraktansatte kunstnere, og dermed at det, vi i Danmark for en del af arbejdsstyrken betragter som forudsætninger for ordentlige arbejdsvilkår, kan komme til at gælde for andre dele også – uanset ansættelsesforhold.

Vi anbefaler derfor, at the Fair Practice Code og erfaringerne fra Holland bruges som afsæt for at etablere et kodeks for ordentlige arbejdsvilkår for kunstnere og kulturarbejdere i Danmark.

HVAD ER DE NÆSTE SKRIDT?

Dansk Kunstnerråd vil fortsætte arbejdet med Fair Practice Kultur over de næste år. Det endelige mål er, at et kodeks for kunst og kultur bliver udviklet og implementeret i Danmark. At lave et kodeks for hele kulturfeltet er et ambitiøst mål, der vil tage tid. Delmål og videre research om modellen, dens potentiale og mulige konsekvenser er derfor nødvendige videre skridt. Dét arbejde skal udvikles og løftes af mange aktører, og samtaler med kulturinstitutionerne og det politiske felt skal øges og styrkes.

Kulturbranchens arbejdsmarked er internationalt, og hvis Danmark bliver en del af denne bevægelse, kan vi ikke kun drage fordel af de erfaringer, der allerede er, men også bidrage til at udvikle og kvalificere nye modeller og dele vores gode erfaringer, så kunstnere på tværs af landegrænser møder lignende standarder for de vilkår, de arbejder under.

FAIR PRACTICE KULTUR, FASE 2

Det primære fokus i fase 2 er at konkretisere Fair Practice-kodekset for at afprøve og vise, hvordan man kan omsætte kodekset i praksis, hvilke konsekvenser det har, og hvilken forandring det kan skabe. Metoden vil være at gennemføre test cases med 2-3 aktører for hver branche. Ud over testcases vil dybdegående branchesamtaler være et centralt element i fase 2 mhp at aktivere hvert enkelt kunstfelt i definitionen af, hvad fair practice er indenfor deres felt, og hvor der er brug for handling.

Delelementer, der vil blive udviklet og udført fra foråret 2025 - til efteråret 2026:

- **Udvikle et toolkit** til samtaler om hvad fair practice er, og som kan bruges til at udvikle strategier og modeller for fair practice i praksis. Toolkittet kan tages i brug af kulturinstitutioner, kunstnere og kulturarbejdere inden for hvert kunstfelt og på tværs af hele branchen.
Formål: At skabe et redskab for konstruktive samtaler og en udviklingsproces, der åbner op for og stiller de rette spørgsmål.
- **Udføre test-cases** med 2-3 aktører per kunstfelt og kvalificere strategier og modeller til handling i praksis fx i forhold til udvikling af produktion.
Formål: At teste et dansk Fair Practice-kodeks og en dansk model i praksis.
- **Initiere og facilitere dybdegående branchesamtaler** om kerneværdierne inden for hvert kunstfelt og på tværs af branchen.
Formål: At flere stemmer og erfaringer bliver hørt, og at det nuancerer, hvad og hvem kodekset skal være for

FAIR PRACTICE KULTUR, FASE 3

Fokus i fase 3 vil være at arbejde for konkret og politisk implementering af et fair practice-kodeks. Delelementer, der vil blive udviklet og udført i 2027-29:

- **Styrke den fælles samtale** og træffe beslutning om hvordan kodekset bliver et forpligtende redskab.
Formål: At skabe en konkret fælles handlingsplan der sikrer, at alle i kulturbranchen ved, hvad formålet med fair praksis-kodekset er, hvordan det vil forbedre og afhjælpe problematiske forhold inden for feltet, og hvordan det vil forpligte branchen. Handlingsplanen skal sikre, at kodekset ikke bliver tvetydigt eller misbrugt.
- **Lave analyser** og udregne hvad det vil koste at implementere og drive i en dansk sammenhæng
Formål: At beslutningstagere kan tage stilling til indførelsen af et fair praksis-kodeks på et oplyst grundlag.
- **Lave en handlingsplan** for hvordan et dansk Fair Practice-kodeks vil kunne implementeres i branchen og i offentlige og private støttesystemer.
Formål: At igangsætte en implementering af et dansk Fair Practice-kodeks

HVORDAN KAN DU VÆRE MED?

- Konferencehøring i København den 25.11. kl.14.00 – 17.00, oplæg fra Holland om the Fair Practice Code, præsentation af den danske undersøgelse og uddeling af Fair Practice-prisen 2024. Åben for alle, gratis adgang
- Deltage i branchesamtaler og workshops faciliteret af Fair Practice Kultur
- Være testcase i fase 2 sammen med andre aktører fra kunst- og kulturfeltet

